

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिको

तेस्रो त्रैमासिक समीक्षा

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिको
तेस्रो त्रैमासिक समीक्षा

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं

विषय-सूची

विवरण	पृष्ठ
पृष्ठभूमि	१
अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य	१
आर्थिक लक्ष्यहरुको स्थिति	२
मौद्रिक लक्ष्यहरुको स्थिति	४
तरलता व्यवस्थापन	४
कर्जा व्यवस्थापन	६
वित्तीय साधन परिचालन, निक्षेप संरचना तथा चुक्ता पूँजी	८
वित्तीय क्षेत्र सुदृढीकरण	९
वित्तीय पहुँच	१०
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	१२
मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा	१२
मौद्रिक तथा वित्तीय उपायहरु	१३

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिको तेस्रो-त्रैमासिक समीक्षा

पृष्ठभूमि

१. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीति २०७५ असार २७ गते सार्वजनिक गरिएको थियो । मौद्रिक नीतिको समीक्षा गर्ने क्रममा पहिलो त्रैमासिक समीक्षा २०७५ मंसिर ११ गते र अर्द्ध-वार्षिक समीक्षा २०७५ फागुन ६ गते सार्वजनिक गरिएको थियो ।
२. लक्षित आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न तरलता व्यवस्थापन सहज बनाउनुका साथै समष्टिगत माग विस्तारका कारण मुद्रास्फीति एवम् शोधनान्तर स्थितिमा पर्नसक्ने दबाव व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यका साथ चालु आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीतिका सञ्चालन लक्ष्य तथा उपकरणहरु चयन गरिएका थिए । मौद्रिक नीतिले वित्तीय स्थायित्वलाई सुदृढ तुल्याउने, स्थानीय तहमा बैंक शाखा विस्तार गर्ने तथा तोकिएका प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा वित्तीय साधनको उपयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने विषयमा समेत जोड दिएको थियो ।
३. मौद्रिक नीतिको पहिलो त्रैमासिक समीक्षाले कर्जा/स्रोत परिचालन अनुपात (CCD ratio) गणना गर्दा सहूलियतपूर्ण कर्जालाई कुल कर्जा सापटमा समावेश गर्नु नपर्ने व्यवस्था गरेको थियो । यसैगरी, मौद्रिक नीतिको अर्द्ध-वार्षिक समीक्षाले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले विदेशी मुद्रामा ऋण लिन पाउने सीमा बढाउने, साधन परिचालनको असन्तुलनलाई न्यूनीकरण गर्न दीर्घकालीन ऋणपत्र जारी गर्न प्रोत्साहित गर्ने, ब्याजदर व्यवस्थापन गर्ने, पुनरकर्जा कोषको सीमा बढाउने र वित्तीय ग्राहक संरक्षण गर्ने लगायतका नीतिगत व्यवस्था गरेको थियो ।
४. समष्टिगत आर्थिक स्थितिको समीक्षा गर्दा विगत २ वर्षदेखिको उच्च आर्थिक वृद्धिको प्रवृत्तिले चालु आर्थिक वर्ष पनि निरन्तरता पाउने देखिएको छ । मुद्रास्फीति नियन्त्रित रहेको छ भने आयात विस्तारका कारण शोधनान्तर स्थिति दबावमा रहेतापनि विदेशी विनिमय सञ्चिति सुविधाजनक स्तरमा रहेको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य

५. सन् २०१८ मा ३.६ प्रतिशत रहेको विश्व अर्थतन्त्रको वृद्धिदर सन् २०१९ मा ३.३ प्रतिशत रहने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको प्रक्षेपण छ । सन् २०१८ मा विकसित मुलुक र उदीयमान तथा विकासशील अर्थतन्त्रहरु क्रमशः २.२ प्रतिशत र ४.५ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०१९ मा क्रमशः १.८ प्रतिशत र ४.४ प्रतिशतले वृद्धि हुने कोषको प्रक्षेपण छ ।

६. छिमेकी मुलुकहरु चीन र भारतको अर्थतन्त्र सन् २०१८ मा क्रमशः ६.६ प्रतिशत र ७.१ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०१९ मा क्रमशः ६.३ प्रतिशत र ७.३ प्रतिशतले विस्तार हुने कोषको प्रक्षेपण छ ।
७. उपभोक्ता मुद्रास्फीति सन् २०१८ मा विकसित अर्थतन्त्रहरुमा २.० प्रतिशत र उदीयमान तथा विकासशील अर्थतन्त्रहरुमा ४.८ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१९ मा क्रमशः १.६ प्रतिशत र ४.९ प्रतिशत रहने कोषको प्रक्षेपण छ ।

आर्थिक लक्ष्यहरुको स्थिति

तालिका १ : आर्थिक वृद्धिदर
(प्रतिशतमा)

८. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा आधारभूत मूल्यमा ६.८१ प्रतिशत आर्थिक वृद्धि हुने केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको प्रारम्भिक अनुमान छ । अनुकूल मौसमका कारण कृषि उत्पादनमा भएको वृद्धि, वनजन्य तथा उत्खनन् क्षेत्रका

विवरण	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६*
आर्थिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	७.७४	६.३०	६.८१
कृषि	५.२०	२.७९	५.०३
गैरकृषि	९.००	७.६९	७.४८
उद्योग	१२.४०	९.५९	८.१५
सेवा	८.०९	७.१६	७.२९

* प्रारम्भिक अनुमान ।

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

गतिविधिमा भएको विस्तार, उर्जा आपूर्तिमा देखिएको सहजता, निर्माण क्षेत्रमा भएको प्रगति तथा पर्यटक आगमनमा भएको वृद्धिका कारण उक्त आर्थिक वृद्धिदर हासिल हुने देखिएको हो ।

९. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग उपभोगको अनुपात घट्ने अनुमान छ भने कुल राष्ट्रिय बचत, कुल स्थिर पूँजी निर्माण र साधनको स्रोत-माग अन्तर (Resource Gap) को अनुपात बढ्ने अनुमान छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उपभोगको अनुपात गत आर्थिक वर्ष ८२.२ प्रतिशत रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा ७९.५ प्रतिशत कायम हुने अनुमान छ । त्यसैगरी, कुल राष्ट्रिय बचतको यस्तो अनुपात ४७.१ प्रतिशतबाट ५२.४ प्रतिशत र कुल स्थिर पूँजी निर्माणको यस्तो अनुपात ३४.७ प्रतिशतबाट ३६.९ प्रतिशत पुग्ने अनुमान छ ।
१०. बचतको तुलनामा लगानी उच्च रहेको कारण साधनको स्रोत-माग अन्तरको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात गत वर्षको ८.१ प्रतिशतबाट बढेर ९.९ प्रतिशत पुग्ने अनुमान छ ।

११. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य आय अमेरिकी डलर १०३४ पुग्ने अनुमान छ । आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा यस्तो आय अमेरिकी डलर ९९८ रहेको रहेको थियो ।

तालिका २ : प्रदेशगत आर्थिक स्थिति*

प्रदेश	आर्थिक वृद्धिदर (प्रतिशतमा)	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा हिस्सा (प्रतिशतमा)
१	६.५	१६.१
२	६.५	१३.६
३	७.०	३५.४
गण्डकी	७.१	९.४
५	७.४	१४.३
कर्णाली	५.७	४.०
सुदूर पश्चिम	६.३	७.२
नेपाल	६.८	१००.०

* प्रारम्भिक अनुमान, आधारभूत मूल्यमा ।
स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

१२. प्रदेशगत रूपमा प्रदेश ५ को आर्थिक वृद्धिदर सबैभन्दा उच्च र कर्णाली प्रदेशको सबैभन्दा न्यून रहेको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्रदेश ३ को योगदान सबैभन्दा उच्च र कर्णाली प्रदेशको सबैभन्दा न्यून रहेको छ (तालिका २) ।

१३. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिले उपभोक्ता मुद्रास्फीतिलाई ६.५ प्रतिशतको सीमाभित्र राख्ने प्रारम्भिक र सोको अर्द्धवार्षिक समीक्षाले ५.५ प्रतिशतको सीमाभित्र राख्ने संशोधित लक्ष्य राखेको थियो । आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को नौ महिनासम्मको औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४.२ प्रतिशत रहेको छ । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७५ चैतमा उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४.४ प्रतिशत रहेको छ । अनुकूल मौसमका कारण कृषि उत्पादनमा भएको वृद्धि, न्यून अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रास्फीति तथा तरलता व्यवस्थापनमा अपनाइएको सजगताका कारण मुद्रास्फीति सीमा भित्र नै रहेको छ ।

तालिका ३ : मुद्रास्फीति (प्रतिशतमा)

विवरण	९ महिनाको औसत		वार्षिक विन्दुगत	
	२०७४/७५	२०७५/७६	२०७४ चैत	२०७५ चैत
समग्र	४.१	४.२	५.३	४.४
खाद्य	२.६	२.२	४.७	२.८
नैर-खाद्य	५.४	५.८	५.८	५.७

१४. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को नौ महिनामा वस्तु व्यापार घाटा २१.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ९९१ अर्ब ८१ करोड पुगेको छ । समीक्षा अवधिमा विप्रेषण आप्रवाह २०.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ६५३ अर्ब १९ करोड पुगेको छ । आयातमा भएको विस्तारका कारण चालु खाता रु. २०४ अर्ब ४३ करोड र शोधनान्तर रु. ६४ अर्ब ६८ करोडले घाटामा रहेको छ ।

१५. शोधनान्तर स्थिति दबावमा रहेतापनि ९ महिनाको वस्तु आयात तथा ७.९ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त हुने विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम रहेको छ ।

१६. २०७५ असार मसान्तमा अमेरिकी डलर एकको खरिद विनिमयदर नेपाली रुपैयाँ १०९.३४ रहेकोमा २०७६ बैशाख मसान्तमा २.९ प्रतिशतले अवमूल्यन भई रु. ११२.५६ पुगेको छ ।

मौद्रिक लक्ष्यहरूको स्थिति

१७. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिले विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदरलाई १८ प्रतिशतमा सीमित गर्ने लक्ष्य रहेकोमा वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७५ चैत मसान्तमा विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर १७.७ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ४) ।

तालिका ४ : मौद्रिक लक्ष्यहरूको स्थिति
(प्रतिशतमा)

वृद्धिदर (प्रतिशत)	आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को लक्ष्य	२०७५ चैत मसान्त*
विस्तृत मुद्राप्रदाय	१८.०	१७.७
आन्तरिक कर्जा	२२.५	२७.२
निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा	२०.०	२१.९

१८. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा आन्तरिक कर्जा २२.५ प्रतिशतले वृद्धि हुने लक्ष्य राखिएकोमा वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७५ चैत मसान्तमा २७.२ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ४) ।

*वार्षिक विन्दुगत

१९. मौद्रिक क्षेत्रबाट निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाह हुने कर्जाको वृद्धिदर २० प्रतिशतभित्र कायम राख्ने लक्ष्य राखिएकोमा वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७५ चैत मसान्तमा २१.९ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ४) ।

तालिका ५ : तरलता प्रवाह तथा प्रशोचन

विवरण (रु. अर्बमा)	नौ महिना	
	२०७४/७५	२०७५/७६
(क) तरलता प्रवाह	१२८.७८	४९.२५
सोभै खरिद बोलकबोल	३७.१०	-
रिपो	६१.८२	३९.५३
स्थायी तरलता सुविधा	२९.८६	९.७२
(ख) तरलता प्रशोचन	१३०.२५	१००.३५
निक्षेप संकलन (९० दिने)	२.४५	२६.९५
निक्षेप संकलन (६० दिने)	-	२३.८५
निक्षेप संकलन (३० दिने)	३८.२०	२८.८५
निक्षेप संकलन (१४ दिने)	१.७०	-
रिभर्स रिपो	८४.७५	२०.७०
सोभै बिक्री बोलकबोल	-	-
निक्षेप संकलन (IRC)	३.१५	-

तरलता व्यवस्थापन

तरलता प्रवाह

२०. समीक्षा अवधिमा रिपो र स्थायी तरलता सुविधाका माध्यमबाट कुल रु. ४९ अर्ब २५ करोड तरलता प्रवाह भएको छ । अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो प्रवाह रु. १२८ अर्ब ७८ करोड रहेको थियो (तालिका ५)।

२१. समीक्षा अवधिमा यस बैंकले विदेशी विनिमय बजार (वाणिज्य बैंकहरु) बाट अमेरिकी डलर २ अर्ब २१ करोड खूद खरिद गरी रु. २५२ अर्ब २२ करोड खूद तरलता प्रवाह गरेको छ ।

तरलता प्रशोचन

२२. समीक्षा अवधिमा पटक-पटक गरी विभिन्न उपकरणमार्फत् कुल रु. १०० अर्ब ३५ करोड तरलता प्रशोचन गरिएको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रु. १३० अर्ब २५ करोड तरलता प्रशोचन गरिएको थियो (तालिका ५)।

भारतीय मुद्रा खरिद

२३. समीक्षा अवधिमा अमेरिकी डलर ३ अर्ब १६ करोड, यूरो ४ करोड ९० लाख, पाउण्ड स्टर्लिङ २ करोड, जापानी येन २२ अर्ब र चिनीयाँ युआन २० करोड बिक्री गरी रु. ३९३ अर्ब ७७ करोड बराबरको भारतीय रुपैयाँ खरिद भएको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा अमेरिकी डलर ३ अर्ब ६६ करोड र यूरो ४ करोड बिक्री गरी रु. ३८२ अर्ब ४७ करोड बराबरको भारतीय रुपैयाँ खरिद भएको थियो।

अन्तर-बैंक कारोबार

२४. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को नौ महिनामा वाणिज्य बैंकहरूले रु. ११६५ अर्ब र अन्य वित्तीय संस्थाहरूले रु. १९९ अर्ब ३३ करोडको अन्तर-बैंक कारोबार गरेका छन्। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा वाणिज्य बैंकहरू र अन्य वित्तीय संस्थाहरूले क्रमशः रु. ८८२ अर्ब ८७ करोड र रु. २७ अर्ब ४१ करोडको यस्तो कारोबार गरेका थिए।

ब्याजदर

२५. २०७५ चैतमा ९१-दिने ट्रेजरी बिलको भारत औसत ब्याजदर ४.४४ प्रतिशत रहेको छ। २०७४ चैतको तुलनामा ट्रेजरी बिलको ब्याजदर घटेतापनि वाणिज्य बैंकहरूबीचको अन्तरबैंक कारोबारको भारत औसत ब्याजदरमा भने वृद्धि भएको छ (तालिका ६)।

तालिका ६ : भारत औसत ब्याजदर (प्रतिशतमा)

विवरण	असार		चैत	
	२०७४	२०७५	२०७४	२०७५
९१-दिने ट्रेजरी बिल	०.७१	३.७४	४.९८	४.४४
अन्तर-बैंक दर	०.६४	२.९६	४.१२	५.२८
कर्जाको भारत औसत ब्याजदर	११.३३	१२.४७	१२.१०	१२.२८
निक्षेपको भारत औसत ब्याजदर	६.१५	६.४९	६.६४	६.६७
आधार दर	९.८९	१०.४७	१०.४०	९.६४

२६. वाणिज्य बैंकहरूको औसत आधार दर २०७४ चैतको १०.४० प्रतिशतको तुलनामा २०७५ चैतमा ९.६४ प्रतिशत कायम भएको छ। २०७४ चैतमा वाणिज्य बैंकहरूको भारत औसत कर्जा दर १२.१० प्रतिशत रहेकोमा २०७५ चैतमा १२.२८ प्रतिशत रहेको छ। त्यसैगरी, २०७४ चैतमा वाणिज्य बैंकहरूको भारत औसत निक्षेप दर ६.६४ प्रतिशत रहेकोमा २०७५ चैतमा ६.६७ प्रतिशत रहेको छ।

कर्जा व्यवस्थापन

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र कर्जा

२७. वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो कुल कर्जाको कृषि क्षेत्रमा न्यूनतम १० प्रतिशत र उर्जा तथा पर्यटन क्षेत्रमा न्यूनतम १५ प्रतिशत कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएकोमा २०७५ चैत मसान्तसम्ममा यी क्षेत्रहरूमा कुल रु. ४१७ अर्ब ८६ करोड कर्जा प्रवाह भएको छ। यो रकम सोही अवधिमा वाणिज्य बैंकबाट प्रवाह भएको कुल कर्जाको १७.१ प्रतिशत हो (तालिका ७)।

तालिका ७ : प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा वाणिज्य बैंकको कर्जा प्रवाह स्थिति (२०७५ चैत)

क्षेत्रहरू	न्यूनतम कर्जा सीमा (कुल कर्जामा प्रतिशत)	लगानीमा रहेको कर्जा (कुल कर्जामा प्रतिशत)
कृषि	१०.०	९.०
उर्जा तथा पर्यटन	१५.०	८.१
जम्मा	२५.०	१७.१

विपन्न वर्ग कर्जा

२८. वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीले आफ्नो कुल कर्जा सापटको न्यूनतम ५ प्रतिशत अनिवार्य रूपमा विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। यस अनुरूप २०७५ चैत मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीले प्रवाह गरेको यस्तो कर्जा कुल कर्जाको ६ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ८)।

तालिका ८ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट विपन्न वर्गमा कर्जा लगानी

विवरण (रु. अर्बमा)	असार		चैत	
	२०७४	२०७५	२०७४	२०७५
वाणिज्य बैंक	९३.४३	११४.२३	१०६.५३	१३९.०८
विकास बैंक	१५.८९	२०.७१	१९.५८	२८.३५
वित्त कम्पनी	२.१४	२.७९	२.६६	३.९२
विपन्न वर्गमा लगानी	१११.४६	१२८.७३	१३७.७७	१७१.३५
कुल कर्जा	१९८६.२३	२३०९.२१	२४२२.७८	२८३२.९२
कुल कर्जामा विपन्न वर्ग कर्जाको अंश (प्रतिशतमा)	५.६	५.६	५.७	६.०

पुनरकर्जा

२९. प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रतर्फ कर्जा लगानी प्रवर्द्धन गर्न तथा निर्यात विस्तारमा समेत सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले यस बैंकबाट सहुलियत दरमा प्रदान गरिने पुनरकर्जाको उपयोग समीक्षा अवधिमा बढेको छ। २०७५ चैत मसान्तमा रु. २३ अर्ब ६ करोड पुनरकर्जा लगानीमा रहेको छ।

३०. यस बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई ४ प्रतिशतमा साधारण पुनरकर्जा दिने व्यवस्था रहेकोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस्तो कर्जामा ऋणीबाट ८ प्रतिशत भन्दा बढी ब्याज लिन नपाउने व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।
३१. निर्यातलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले १ प्रतिशत ब्याजमा यस बैंकले दिँदै आएको निर्यात पुनरकर्जामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले ऋणीसँग ३ प्रतिशत भन्दा बढी ब्याज लिन नपाउने व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

भूकम्प पीडित कर्जा

३२. भूकम्प पीडितहरूलाई आवासीय घर निर्माणको लागि सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रदान गर्न यस बैंकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई उपलब्ध गराइएको पुनरकर्जाको बक्यौता २०७५ चैत मसान्तमा रु.२ अर्ब ५८ करोड रहेको छ । यस्तो कर्जा १५७७ जना ऋणीले उपयोग गरेका छन् ।

सहूलियतपूर्ण कर्जा

३३. २०७५ चैत मसान्तसम्ममा नेपाल सरकारबाट ब्याज अनुदानमा प्रवाह गरिने व्यावसायिक कृषि तथा पशुपंक्षी कर्जा १४,६३९ जनाले उपयोग गरेका छन् । यस अन्तर्गत प्रवाह भएको कर्जामध्ये रु.२५ अर्ब १८ करोड कर्जा बक्यौता रहेको छ ।

तालिका ९ : सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रवाहको स्थिति

क.सं.	कर्जा प्रकार	ऋणी संख्या	लगानीमा रहेको कर्जा (रु लाखमा)
१	व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा	१४,६३९	२५१,८३१.१
२	शिक्षित युवा स्वरोजगार कर्जा	६	२५.०
३	विदेशबाट फर्केका युवा परियोजना कर्जा	११	७८.१
४	महिला उद्यमशील कर्जा	१७०	९७६.०
५	दलित समुदाय व्यवसाय विकास कर्जा	१५	७८.७
६	उच्च र प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा कर्जा	५५	१३३.७
७	भूकम्प पीडितहरूको निजी आवास निर्माण कर्जा	२७	७२.४
कुल		१४,९२३	२५३,१९५.१

रु.२५ अर्ब १८ करोड कर्जा बक्यौता रहेको छ । त्यसैगरी, २८४ जना ऋणीलाई प्रदान भएको सहूलियतपूर्ण कर्जाका अन्य शीर्षकमा रु. १३ करोड ६४ लाख लगानीमा रहिरहेको छ (तालिका ९) ।

अन्य कर्जा

३४. यस बैंकले लागू गरेको समष्टिगत विवेकशील नियमनको परिणामस्वरूप २०७५ असारको तुलनामा २०७५ चैत मसान्तमा कुल कर्जामा ओभरड्राफ्ट, घरजग्गा, हायरपर्चेज र मार्जिन प्रकृति कर्जाको अंशमा केही कमी आएको छ (तालिका १०) ।

तालिका १० : बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट केही क्षेत्रमा प्रवाह भएको कर्जा (रु. अर्बमा)

शीर्षक	२०७५		कुल कर्जासँगको अनुपात (प्रतिशत)	
	असार	चैत	असार	चैत
कुल कर्जा	२४२२.८	२८३२.९	-	-
ओभरड्राफ्ट	४१०.९	४६४.२	१७.०	१६.४
घर जग्गा कर्जा (व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जासमेत)	३४३.६	३७५.१	१४.२	१३.२
हायर पर्चेज	१७१.०	१८३.८	७.१	६.५
मार्जिन प्रकृति कर्जा	४१.१	४२.०	१.७	१.५

वित्तीय साधन परिचालन, निक्षेप संरचना तथा चुन्टा पूँजी

३५. वाणिज्य बैंक, विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीले आफ्नो प्राथमिक पूँजीको शत-प्रतिशतसम्म विदेशी मुद्रामा ऋण लिन पाउने व्यवस्था गरिएको छ । यो व्यवस्था अनुसार २०७५ चैत मसान्तसम्ममा एक वाणिज्य बैंकले अमेरिकी डलर १ करोड ६५ लाख ऋण लिएको छ भने अमेरिकी डलर २ करोड ३५ लाख ल्याउन स्वीकृति प्राप्त गरेको छ ।
३६. लघुवित्त वित्तीय संस्थाले विदेशी मुद्रामा ऋण लिई सो ऋणसमेत गरी आफ्नो प्राथमिक पूँजीको बढीमा ३० गुणासम्म वित्तीय स्रोत परिचालन गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ । २०७५ चैत मसान्तसम्ममा तीन लघुवित्त वित्तीय संस्थाले अमेरिकी डलर २ करोड ६ लाख र जापानी येन १ करोड १० लाख वैदेशिक ऋण लिन स्वीकृति प्राप्त गरेका छन् ।
३७. बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई दीर्घकालीन ऋणपत्र जारी गरी वित्तीय साधन परिचालन गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति अनुरूप चालु आर्थिक वर्षको नौ महिनासम्ममा १२ वाणिज्य बैंकले यस बैंकबाट रु. ३२ अर्ब ४० करोडको ऋणपत्र निष्काशनको स्वीकृति प्राप्त गरेका छन् ।
३८. नेपाल सरकार (संघ) बाट बाँडफाँट हुने राजस्वलागायत विभिन्न प्रकारका अनुदान र स्थानीय तहको संचित कोषमा जम्मा भएको कुल रकमको ५० प्रतिशत स्थानीय तहको खाता रहेको वाणिज्य बैंकले निक्षेपको रूपमा परिचालन गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

३९. नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत “सहूलियतपूर्ण कर्जाका लागि ब्याज अनुदान सम्बन्धी एकीकृत कार्यविधि, २०७५” अनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह हुने सहूलियतपूर्ण कर्जालाई कर्जा-स्रोत परिचालन अनुपात गणना गर्ने प्रयोजनका लागि कुल कर्जा सापटमा समावेश गर्नु नपर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ।

तालिका ११ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाको निक्षेप संरचना

(कुल निक्षेपमा अंश, प्रतिशतमा)

४०. २०७५ असारको तुलनामा २०७५ चैतमा कुल निक्षेपमा चल्ती, बचत, कल तथा मार्जिन निक्षेपको अंश घटेको छ भने मुद्दती निक्षेपको अंश बढेको छ (तालिका ११)।

निक्षेप	असार		चैत	
	२०७४	२०७५	२०७४	२०७५
चल्ती	८.७	९.३	८.७	८.६
बचत	३५.४	३४.५	३५.८	३३.६
मुद्दती	४३.२	४४.८	४४.९	४७.३
कल	११.८	१०.५	९.८	९.८
मार्जिन	०.९	०.९	०.८	०.७

४१. वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीले कर्जा-स्रोत परिचालन अनुपातको सीमा ८० प्रतिशत कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोमा २०७५ चैत मसान्तमा यस्तो अनुपात ७८.२१ प्रतिशत रहेको छ।

तालिका १२ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाको चुक्ता पूँजी

(रु. अर्बमा)

४२. समीक्षा अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको चुक्ता पूँजी वृद्धि भएको छ। २०७५ चैत मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको चुक्ता पूँजी रु. ३०१ अर्ब ९० करोड पुगेको छ (तालिका १२)।

संस्था	असार				चैत
	२०७२	२०७३	२०७४	२०७५	२०७५
वाणिज्य बैंक	९८.३	१२२.५	१८६.८	२३१.५	२४७.६
विकास बैंक	२७.५	२९.३	२९.७	३८.०	३९.९
वित्त कम्पनी	१५.८	१३.२	१०.५	१३.०	१४.४
कुल	१४१.६	१६५.०	२२७.०	२८२.५	३०१.९

वित्तीय क्षेत्र सुदृढीकरण

४३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको वित्तीय विवरण एकद्वार प्रणालीमार्फत् प्राप्त गर्न Supervisory Information System विकासको कार्य भइरहेको छ।
४४. २०७५ चैत मसान्तसम्म कुल १६५ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू मर्जर/प्राप्ति प्रक्रियामा सामेल भएकामा १२३ वटा संस्थाको इजाजत खारेज हुन गई कुल ४२ संस्था कायम भएका छन्।

४५. २०७५ असारमा वाणिज्य बैंकको औसत निष्क्रिय कर्जा अनुपात १.३९ प्रतिशत रहेकोमा २०७५ चैतमा १.७१ प्रतिशत रहेको छ (तालिका १३) ।

तालिका १३ : वाणिज्य बैंकको कर्जा वर्गीकरण

(रु. अर्बमा)

४६. गरिवी निवारण कोष, ग्रामीण स्वावलम्बन कोष तथा युवा स्वरोजगार कोषका ग्राहकबीच कर्जा तथा सुविधा उपयोगमा देखिएको दोहोरोपना हटाउन ग्रामीण स्वावलम्बन कोषका कार्यक्रमहरु साना किसान विकास लघुवित्त वित्तीय संस्थामार्फत् सञ्चालन गर्ने प्रक्रिया अगाडि बढाइएको छ ।

कर्जा वर्गीकरण	२०७४ असार	२०७५ असार	२०७५ चैत
१. कुल असल कर्जा	१,७०९	२,०८३	२,३९९
१.१ असल कर्जा	१,६६३	२,०४४	२,३२२
१.२ सुक्ष्म निगरानी	४६	३९	७८
२. निष्क्रिय कर्जा	२७	२९	४२
२.१ पुनरसंरचना/पुनरतालिकीकरण	१	१	१
२.२ कमसल	५	७	१२
२.३ शंकास्पद कर्जा	४	५	८
२.४ खराब	१६	१६	२१
३. कुल लगानीमा रहेको कर्जा	१,७३६	२,११२	२,४४१
४. कुल कर्जा नोक्सानी व्यवस्था	४१	४४	५६
५. निष्क्रिय कर्जा अनुपात (प्रतिशत)	१.५६	१.३९	१.७१

४७. लघुवित्त वित्तीय संस्थाले आफ्नो कोषको लागतमा तोकिएको प्रशासनिक खर्चका अतिरिक्त बढीमा ६ प्रतिशत विन्दुसम्म थप गरी कर्जाको ब्याजदर कायम गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

वित्तीय पहुँच

४८. “खोलौँ बैंक खाता अभियान, २०७६” अन्तर्गत बैंक खाता नभएका नेपाली नागरिकको बैंक तथा वित्तीय संस्थाले खाता खोली संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कोषमा जम्मा भएको रकमबाट खर्च व्यहोर्ने गरी त्यस्तो खातामा रु. १०० जम्मा गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, सबै-नेपालीको बैंक खाता खोल्ने अभियानलाई निरन्तरता दिइएको छ । निक्षेप खाताको संख्यामा

तालिका १४ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संख्या/शाखा संख्या

उल्लेख्य वृद्धि भई २०७५ चैतसम्ममा २ करोड ६९ लाख पुगेको छ ।
त्यसैगरी,

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु	संख्या			शाखा संख्या		
	२०७४ असार	२०७५ असार	२०७५ चैत	२०७४ असार	२०७५ असार	२०७५ चैत
वाणिज्य बैंक	२८	२८	२८	२२७४	३०२३	३३०९
विकास बैंक	४०	३३	३२	७६९	९९३	१२२४
वित्त कम्पनी	२८	२५	२४	१३०	१८६	२०३
लघुवित्त वित्तीय संस्था	५३	६५	९१	१८९५	२४४९	३४६९
पूर्वाधार विकास बैंक	-	-	१	-	-	-
जम्मा	१४९	१५१	१७६	५०६८	६६५१	८२०५

सोही अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाका ऋणीको संख्या १४ लाख २८ हजार पुगेको छ ।

४९. वाणिज्य बैंक तथा राष्ट्रियस्तरका वित्तीय संस्थाले संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कोषमा छुट्टयाएको रकमलाई वित्तीय साक्षरता प्रवर्द्धन गर्ने लगायतका क्रियाकलापलाई प्रोत्साहित गर्न प्रत्येक प्रदेशमा न्यूनतम १० प्रतिशत हुनेगरी खर्च गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

५०. २०७५ चैत मसान्तसम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संख्या १७६ रहेको छ, भने बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शाखा संख्या ८२०५ पुगेको छ । २०७५ असार मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको

प्रदेश	वाणिज्य बैंक	विकास बैंक	वित्त कम्पनी	लघुवित्त वित्तीय संस्था	कुल
प्रदेश १	५४२	१६७	३९	६०६	१,३५४
प्रदेश २	३९४	९२	२२	६१२	१,१२०
प्रदेश ३	१,१२८	३१७	७७	५३२	२,०५४
गण्डकी	३७२	२५१	२८	४८६	१,१३७
प्रदेश ५	४८३	३१४	३०	७७८	१,६०५
कर्णाली	१५२	१८	४	१६३	३३७
सुदूर पश्चिम	२३८	६५	३	२९२	५९८
कुल	३,३०९	१,२२४	२०३	३,४६९	८,२०५

शाखा संख्या १४) ।

५१. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रदेशगत शाखा उपस्थिति हेर्दा २०७५ चैत मसान्तमा प्रदेश ३ मा सबैभन्दा बढी र कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा कम रहेको छ (तालिका १५) ।

तालिका १६ : स्थानीय तहमा वाणिज्य बैंकहरुको उपस्थिति

प्रदेश	स्थानीय तहको संख्या	वाणिज्य बैंकको उपस्थिति रहेको स्थानीय तह संख्या		वाणिज्य बैंकको उपस्थिति नभएका स्थानीय तहको संख्या
		२०७५ असार	२०७५ चैत	
प्रदेश १	१३७	११२	१३४	३
प्रदेश २	१३६	१२२	१३४	२
प्रदेश ३	११९	१०७	११७	२
गण्डकी	८५	७४	८२	३
प्रदेश ५	१०९	९९	१०९	०
कर्णाली	७९	५४	६७	१२
सुदूर पश्चिम	८८	६३	८१	७
कुल	७५३	६३१	७२४	२९

५२. ७५३ स्थानीय तहमध्ये ७२४ स्थानीय तहमा वाणिज्य बैंकको उपस्थिति रहेको

छ । यस्तो संख्या २०७५ असार मसान्तमा ६३१ रहेको थियो (तालिका १६) ।

५३. भुक्तानी प्रणालीलाई थप विस्तार गर्न ३ वटा भुक्तानी प्रणाली संचालक र ४ वटा भुक्तानी सेवा प्रदायक गैर बैंक वित्तीय संस्थालाई समेत कारोवार सञ्चालनका लागि अनुमति प्रदान गरिएको छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

५४. परिवर्त्य विदेशी मुद्रा आर्जन हुने गरी निर्यात कारोवार गर्ने निर्यातकर्ताले परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा Pre-Shipment तथा Post-Shipment कर्जा माग गरेमा One Year LIBOR मा अधिकतम १.२५ प्रतिशतसम्म थप गरी ऋण प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, औद्योगिक कच्चा पदार्थ र मेशिनरी सामान प्रतीतपत्रमार्फत आयात गर्दा Sight LC को भुक्तानीका लागि वाणिज्य बैंकले परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा ऋण प्रवाह गर्दा Six Month LIBOR Rate मा अधिकतम १.२५ प्रतिशतसम्म थप गरी ऋण प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

५५. निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले कृषिजन्य, वनजन्य, औद्योगिक, घरेलु तथा हस्तकला लगायतका वस्तुको निर्यातमा नेपाल सरकारबाट नगद अनुदान प्रदान गर्ने व्यवस्था रहेको छ । आ.व. २०७४/७५ मा रु. २१ करोड १४ लाख अनुदान उपलब्ध गराइएकोमा आ.व. २०७५/७६ को नौ महिनासम्ममा रु. २३ करोड ९४ लाख अनुदान प्रदान गरिएको छ (तालिका १७)।

तालिका १७ : निर्यातमा नगद अनुदान विवरण

आर्थिक वर्ष	रकम (रु. करोडमा)
२०६८/६९	१०.३
२०६९/७०	१८.३
२०७०/७१	३८.०
२०७१/७२	२४.९
२०७२/७३	२०.०
२०७३/७४	२९.०
२०७४/७५	२१.१
२०७५/७६*	२३.९
कुल	१८५.५

* नौ महिनासम्मको ।

५६. सुनचाँदी व्यवसायीले यस बैंकबाट इजाजतपत्र लिई विदेशी, गैर-आवासीय नेपाली, कुटनीतिक नियोगका पदाधिकारीलाई स्वदेशमै परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा सुनका गरगहना बिक्री गरेमा Deemed Export सरह मानी विद्यमान व्यवस्था बमोजिम सुन उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा

५७. चालू आर्थिक वर्षमा मुद्रास्फीति लक्षित सीमाभित्रै रहने भएतापनि चालू खाता तथा शोधनान्तर स्थिति घाटामा रहेको अवस्था छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाको निक्षेप संकलनमा भएको वृद्धि भन्दा उच्च दरले कर्जा विस्तार हुँदै गएकोले लगानीयोग्य साधनमा दबाव कायमै छ । निक्षेप संकलनको तुलनामा कर्जा प्रवाह बढी भएका कारण वित्तीय स्थायित्व प्रभावित हुनसक्ने जोखिम यथावत नै रहेको छ ।

५८. अर्थतन्त्रको विद्यमान अवस्थालाई दृष्टिगत गर्दा वित्तीय स्थायित्व कायम राख्दै वित्तीय समावेशीकरण, वित्तीय साधनको सन्तुलित बाँडफाँट तथा सरल एवम् सुरक्षित भुक्तानी प्रणालीको विकास गर्ने कार्यमा केन्द्रित हुनुपर्ने अवस्था छ। मौद्रिक नीतिले लिएका लक्ष्यहरु र चालु आर्थिक वर्षको नौ महिनासम्मका प्रमुख आर्थिक तथा वित्तीय परिसूचकको अवस्थालाई मध्यनजर गरी मौद्रिक नीतिको विद्यमान कार्यदिशालाई निरन्तरता दिइएको छ।

मौद्रिक तथा वित्तीय उपाय

५९. मौद्रिक नीतिको उपर्युक्त कार्यदिशा अनुरूप विद्यमान अनिवार्य नगद अनुपात, वैधानिक तरलता अनुपात तथा बैंकदर लगायत पुनरकर्जा दर सम्बन्धी व्यवस्थालाई यथावत कायम गरिएको छ।
६०. मौद्रिक तरलताको प्रभावकारी व्यवस्थापनमार्फत् अल्पकालीन ब्याजदरलाई उपयुक्त स्तरमा राखी ब्याजदर स्थायित्व कायम गर्न खुला बजार कारोबारलाई थप सक्रिय बनाइने छ।
६१. वित्तीय विस्तार तथा समावेशीकरण, प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रतर्फ कर्जा विस्तार तथा समग्र वित्तीय स्थायित्व कायम गर्ने विषयमा केन्द्रित रही वित्तीय नीतिको प्रभावकारिता वृद्धि गर्दै लगिनेछ।
६२. मौद्रिक नीति सार्वजनिक भएपश्चात् नौ महिनासम्मको प्रगति विवरणका आधारमा सार्वजनिक गरिएको यो तेस्रो समीक्षा प्रतिवेदन तर्जुमा गर्ने क्रममा आवश्यक सूचना तथा विवरण उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउने सबै सरोकारवाला प्रति बैंक हार्दिक आभार प्रकट गर्दछ। साथै, आगामी दिनमा समेत निरन्तर सहयोगको अपेक्षा गर्दछ।

मिति : २०७६ जेठ ९ गते ।